

نقش زبان و ادبیات فارسی در تعیین و سنجش مؤلفه‌های هویت ملی

محمد خدادادی گیوا^۱

^۱دانشجوکارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید باهنر بیرجند، بیرجند، ایران (نویسنده مسئول)

چکیده

در فرآیند برنامه‌ریزی درسی، انتخاب محتوی از اهمیت خاص برخوردار است. لیکن چنین انتخابی باید با تحلیل محتوی همراه باشد تا پیام‌های آشکار و مکنون آن شناخته شود. این امر در موضوع هویت ملی، اهمیتی مضاعف دارد. پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای کتب ادبیات فارسی از منظر هویت ملی انجام شده است. بدین منظور با استفاده از روش تحلیل محتوی، کتب ادبیات فارسی متوسطه دوره اول که در سال ۴۰۰-۹۹ تألیف شده، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. به این منظور از روش آنتروپی شانون برای بدست آوردن ضریب اهمیت هر یک از مقوله تحقیق استفاده شده است. مؤلفه‌های اصلی پژوهش شامل ادبیات ملی، اسطوره ملی، میراث فرهنگی، مشترکات ملی و قومیت است، که هر یک توسط واحد تحلیل لغات، مضمون، تصاویر بررسی گردیده‌اند. نتایج پژوهش، نشان داد که به مؤلفه‌های ادبیات ملی، مشترکات ملی، میراث فرهنگی، قومیت، اسطوره‌های ملی در واحدهای لغات، مضمون و تصاویر به‌طور هماهنگی توجه نشده است. بطوری که در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی به مؤلفه‌های ادبیات ملی، مشترکات ملی و میراث فرهنگی توجه شده و به دو مؤلفه دیگر قومیت و اسطوره‌های ملی توجه چندانی نشده است. در واحد مضمون کتب ادبیات فارسی به مؤلفه‌های مشترکات ملی، ادبیات ملی و میراث فرهنگی توجه شده، در صورتی که به دو مؤلفه دیگر قومیت و اسطوره‌های ملی توجه چندانی نشده است. در واحد تصویر کتب ادبیات فارسی دوره راهنمایی به مؤلفه‌های قومیت، ادبیات ملی و میراث فرهنگی توجه شده و به دو مؤلفه دیگر مشترکات ملی و اسطوره‌ها توجه چندانی نشده است. با این امر می‌توان نتیجه گرفت، شاید هیچ یک از مؤلفه‌ها برتری نسبت به دیگری ندارند. یا شاید اینگونه باشد که در هر سال یک مؤلفه خاص مدنظر بوده است. یا میزان اهمیت دادن به گونه‌ای تصادفی باشد. به نظر می‌رسد، در این کتب و واحدهای مورد نظر این هماهنگی بطور چشم‌گیری ملاحظه نمی‌شود.

واژه‌های کلیدی: زبان و ادبیات فارسی، هویت ملی، تحلیل محتوا، آنتروپی شانون.

۱. مقدمه

یکی از ارکان نظام آموزش و پرورش که نقش محوری و اساسی در پیشبرد اهداف دارد، برنامه درسی است. رشد شخصیت، تحکیم هویت، نظام ارزشی ملی، دینی دانش‌آموزان، مهم‌ترین وظیفه آموزش و پرورش است. آموزش و پرورش ایران اگر بخواهد به هویت ملی و نظام ارزشی کودکان، نوجوانان و جوانان اعتلا بخشد، باید آنان را برای زندگی در عصر جهانی شدن آماده کند. غفلت از این وظیفه مهم نه تنها باعث فقر هویتی و محدودنگری جهان‌بینی گروه‌های وسیعی از دانش‌آموزان خواهد شد، بلکه زمینه جذب بی‌رویه گروه‌های وسیعی از آنان به فرهنگ و سبک زندگی بیگانه را فراهم خواهد ساخت (قمصری، ۱۳۹۹). پرورش ابعاد هویت ملی نه تنها یک امر آنی و بدون برنامه نیست، بلکه نیاز به برنامه‌ریزی‌های کلان و گام‌هایی پی در پی و مستمر و هماهنگ دارد. لذا، انتقال محتوای آن از طریق دروس مختلف ضروری به نظر می‌رسد. زیرا مهم‌ترین ابزاری که آموزش و پرورش برای رساندن مفاهیم برنامه درسی در اختیار دارد، محتوای کتاب‌ها می‌باشد (برگر و لوکمان، ۲۰۱۸).

هویت ملی بالاترین سطح هویت جمعی در یک جامعه است که از یک طرف در درون جامعه نوعی همبستگی و انسجام بین اعضای خود ایجاد می‌کند، هویت ملی در کشاکش تصور ما از دیگران شکل می‌گیرد، چون مسأله هویت‌یابی تأثیر بسزایی در زندگی فردی و اجتماعی دانش‌آموزان دارد و می‌تواند موجب نگرش مثبت به خود، اعتماد به نفس و پویایی و حرکت شده و زمینه‌ساز کاهش گرایش آنان به فرهنگ بیگانه شود (عیوضی، ۱۳۹۸).

شکل‌گیری هویت ملی در دانش‌آموزان بر دو محور عمده استوار است. محور اول آگاهی‌یابی و شناخت هویت و محور دوم احساس تعلق و درونی ساختن آن است. بلوم آدر طبقه‌بندی خود از هدف‌های آموزشی آن را به سه حوزه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی تقسیم می‌کند، و معتقد است تحقق اهداف آموزشی منوط به برنامه‌ریزی مناسب در این سه حوزه است. حوزه شناختی شامل دانش، معلومات، توانایی‌ها و مهارت‌های ذهنی است. آگاهی‌یابی و شناخت هویت ملی مقوله‌ای است که در این حیطه قرار می‌گیرد و با مواردی نظیر سرزمین، زبان، تاریخ، میراث فرهنگی و ... و نمادهایی نظیر پرچم، سرود ملی، اسطوره‌ها و ... درک و معنی می‌شود. هر چند توجه به این بُعد آگاهی‌یابی و شناخت مهم است و موجب شناخت و آگاهی دانش‌آموزان از مفاهیم مربوط به هویت ملی می‌شوند، اما کافی نیست و لزوماً این آگاهی به معنی ایجاد حس تعلق به آن نیست و صرفاً می‌تواند حکم انتقال معلومات را به دانش‌آموزان داشته باشد و پس از گذشت ایام به دست فراموشی سپرده شود. سهولت سنجش اهداف شناختی همواره مسئولان نظام آموزش و پرورش را به سوی ارزشیابی‌های مربوط به تحقق این حیطه سوق داده و موجب غفلت از پرداختن به حیطه عاطفی و سنجش آن کرده است. بدیهی است تا زمانی که سنجش تمام اهداف آموزشی محدود به کتاب و نمره باشد، نمی‌توان اذعان کرد که ارزش‌ها و هنجارها و ... که قصد داریم به دانش‌آموزان منتقل کنیم، منتقل و درونی شده است. در طبقه‌بندی بلوم ایجاد حس تعلق در دانش‌آموزان مربوط به حیطه‌ی عاطفی است، در این حیطه سنجش نگرش‌ها، خود پنداره و ارزش‌ها قرار دارد، دستیابی به این بخش از هدف‌های آموزشی به سادگی حوزه شناختی نیست و دقت نظر و برنامه‌ریزی پیشبردی را می‌طلبد. در همین راستا به نظر می‌رسد برنامه درسی دوره‌های مختلف به‌منظور ارائه مفاهیم و اطلاعات (حیطه شناختی) و در زمینه هویت ملی و نیز احساس مثبت و تعلق به آن (حیطه عاطفی) مورد بازنگری قرار گیرد (رزاقی، ۱۳۹۸). لذا بررسی این موضوع که تا چه حد مؤلفه‌های هویت ملی به‌گونه‌ای هماهنگ در کتب آموزشی زبان و ادبیات فارسی مورد توجه قرار گرفته، موضوع پژوهش حاضر می‌باشد.

۲. روش پژوهش

روش این پژوهش از نوع توصیفی است. تحقیق توصیفی، شامل مجموعه روش‌هایی است که هدف آن‌ها توصیف کردن شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است. پژوهش نیز جهت نتایج، "کاربردی" است چرا که نتایج این پژوهش می‌تواند به کارشناسان برنامه‌ریزی درسی در خصوص تجدیدنظر و یا تغییراتی در محتوای کتب نماید. چنان‌که جان بست در توضیح آن می‌گوید: "بیشتر پژوهش‌های مربوط به تعلیم و تربیت از نوع پژوهش‌های کاربردی است، زیرا در آن پروراندن قواعد کلی درباره فرآیندهای تدریس و یادگیری مورد توجه است" (بست، ۱۳۸۹: ۴۰). همچنین، به منظور انجام تحلیل محتوی کتب، از روش آنتروپی شانون استفاده شده است. روش آنتروپی شانون برگرفته از تئوری سیستم‌هاست و از آن برای پردازش نتایج استفاده می‌شود. این روش از نوع مدل جبرانی است. یعنی هم به پاسخگو و هم به مقوله‌ها در تحلیل و اطلاعات بدست‌آمده توجه دارد. در این روش هنگام بررسی داده‌ها، هم به مقوله‌های موردنظر و هم به محتوا توجه می‌شود. نکته مهم اینجاست که در این روش فقط به فراوانی داده‌ها توجه نمی‌شود. بلکه ملاک را بر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت داده‌های بدست‌آمده قرار می‌دهد. به‌عنوان مثال وقتی فراوانی مقوله‌های قومیت، ادبیات ملی، مشترکات ملی و ... را بدست آورد بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت آن را هم بدست می‌آورد. می‌خواهد ببیند این مقوله‌ها دارای چه مقدار ارزش یا اطلاع می‌باشند. هر مقوله‌ای که بار اطلاعاتی بیشتری داشته باشد دارای اهمیت بیشتری است. اما در روش‌های سنتی، ملاک فقط بر روی فراوانی مقوله‌ها می‌باشد. یعنی هر مقوله‌ای که دارای فراوانی و درصد بیشتری باشد دارای اهمیت بیشتری است (آذر، ۱۳۹۵). بر اساس روش شانون، کتب زبان و ادبیات فارسی با توجه به پنج مقوله (ادبیات ملی، میراث فرهنگی، قومیت، مشترکات ملی، اسطوره‌های ملی) طبقه‌بندی شده است.

۲-۱. جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری پژوهش، کتاب‌های زبان و ادبیات فارسی متوسطه دوره اول سال تحصیلی ۴۰۰-۹۹ می‌باشد. در این پژوهش نمونه‌گیری انجام نشده است.

۲-۲. روش جمع‌آوری اطلاعات

جهت تدوین چارچوب نظری تحقیق، از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. در مرحله بعد، به منظور جمع‌آوری داده‌ها، از کتب زبان و ادبیات فارسی متوسطه دوره اول و تحلیل آن از روش آنتروپی شانون استفاده شده است.

۲-۳. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق در قالب (شاخص‌های آماری فراوانی، ضریب اهمیت مقوله‌ها، بار اطلاعاتی مقوله‌ها) انجام شده است. کتب ادبیات فارسی با توجه به پنج مقوله (ادبیات ملی، اسطوره ملی، مشترکات ملی، میراث فرهنگی، قومیت) طبقه‌بندی شده است. پیام به تناسب هر پاسخگو در قالب فراوانی شمارش گردیده است. با استفاده از ضریب اهمیت، مقوله‌های حاصل از پیام رتبه‌بندی شده است. واحد تحلیل در این پژوهش لغات، مضمون و تصاویر می‌باشند.

۳. یافته‌های پژوهش

۳-۱. توصیف داده‌ها

برای انجام تحلیل محتوا، ابتدا پنج مؤلفه هویت ملی (ادبیات ملی، اسطوره‌های ملی، میراث فرهنگی، مشترکات ملی، قومیت) انتخاب شده است. در گام بعد، به شمارش فراوانی‌های مؤلفه‌های هویت ملی در کتب زبان و ادبیات فارسی پرداخته شده که مجموع فراوانی آن‌ها در جداول (۱)، (۲) و (۳) آمده است.

جدول ۱. جدول توزیع فراوانی و درصد واحد لغات در کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

مقوله عنوان کتاب	ادبیات ملی	اسطوره‌های ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت	جمع فراوانی
فارسی هفتم	۵۷ (٪۱۲۵/۱۱)	۸۰ (٪۳۵/۲)	۲۰ (٪۸/۸۱)	۶۸ (٪۲۹/۹۵)	۲ (٪۰/۸۸)	۲۲۷ (٪۱۰۰)
فارسی هشتم	۲۸ (٪۱۲/۲۸)	۶۱ (٪۲۶/۶)	۷۰ (٪۳۰/۵۶)	۶۴ (٪۲۷/۹۴)	۶ (٪۲/۶۲)	۲۲۹ (٪۱۰۰)
فارسی نهم	۵۸ (٪۲۵)	۴۴ (٪۱۸/۹)	۶۶ (٪۲۸/۴۴)	۵۲ (٪۲۲/۴)	۱۲ (٪۵/۲۶)	۲۲۰ (٪۱۰۰)

جدول ۲. جدول توزیع فراوانی و درصد واحد مضمون در کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

مقوله عنوان کتاب	ادبیات ملی	اسطوره‌های ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت	جمع فراوانی
فارسی هفتم	۲۰ (٪۱۹/۴۱)	۲۳ (٪۲۲/۳۳)	۱۵ (٪۱۴/۵۶)	۴۵ (٪۴۳/۶۰)	۰ (۰)	۱۰۳ (٪۱۰۰)
فارسی هشتم	۲۰ (٪۱۵/۵)	۱۰ (٪۷/۸۶)	۶۲ (٪۴۸/۰۲)	۳۵ (٪۲۷/۱۳)	۲ (٪۱/۵)	۱۲۹ (٪۱۰۰)
فارسی نهم	۲۲ (٪۱۸/۹۶)	۱۵ (٪۱۲/۹۳)	۴۴ (٪۳۷/۹۳)	۳۲ (٪۲۷/۵۸)	۳ (٪۲/۶۰)	۱۱۶ (٪۱۰۰)

جدول ۳. جدول توزیع فراوانی و درصد واحد تصاویر در کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

مقوله عنوان کتاب	ادبیات ملی	اسطوره‌های ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت	جمع فراوانی
فارسی هفتم	۱ (٪۴)	۱۱ (٪۴۴)	۴ (٪۱۶)	۷ (٪۲۸)	۲ (٪۸)	۲۵ (٪۱۰۰)
فارسی هشتم	۴ (٪۱۲/۹۰)	۳ (٪۹/۶۷)	۱۸ (٪۵۸/۰۶)	۴ (٪۱۲/۹۰)	۲ (٪۶/۴۳)	۳۱ (٪۱۰۰)
فارسی نهم	۵ (٪۲۱/۷۳)	۶ (٪۲۶/۰۸)	۱۰ (٪۴۳/۴۷)	۱ (٪۴/۳۶)	۱ (٪۴/۳۶)	۲۳ (٪۱۰۰)

۳-۲. تحلیل داده‌ها

۳-۲-۱. سؤال اول پژوهش

در تحقیقات پیشین تحلیل محتوای کتب درسی برای هویت ملی به چه مؤلفه‌هایی توجه شده است؟ محقق ابتدا کلیه تحقیقات پیشین را در زمینه تحلیل محتوا بررسی کرده و بعد مؤلفه‌های مورد نظری که برای هویت ملی در نظر گرفته شده است را در جدول (۴) بیان کرده است.

جدول ۴. مؤلفه‌های هویت ملی در تحقیقات مربوط به کتب زبان و ادبیات فارسی

مؤلفه‌های هویت ملی	محقق
ارزش ملی، باور مذهبی، هنجار ملی، میراث فرهنگی، اسطوره ملی، نماد ملی، قومیت	ملا صادقی (۱۳۹۸)
اسطوره ملی، نماد ملی، هنجار ملی، میراث فرهنگی، ارزش ملی، جغرافیای ایران	صالحی عمران (۱۳۹۸)
نگرش مثبت و جانبدارانه به ریشه‌های تاریخی، سرزمین مشترک، دفاع از سرزمین، سنت، قومیت	لطف آبادی (۱۳۹۷)
ادبیات ملی، هنجار ملی، میراث فرهنگی، اسطوره ملی	شمشیری (۱۳۹۶)
ادبیات ملی، قومیت، سنت، احساس تعلق، مشترکات ملی	علیرضایی (۱۳۹۶)
ادبیات ملی، جغرافیا، سرزمین مشترک، باور مذهبی	حاجی خیاط (۱۳۹۵)
ادبیات ملی (زبان فارسی)، قومیت (نژاد)، جغرافیا، اسطوره ملی، میراث فرهنگی	مطهری (۱۳۹۵)

۳-۲-۲. سؤال دوم پژوهش

به منظور انتخاب مؤلفه‌های مشترک، تکرار هریک از مؤلفه‌ها با دیگر مؤلفه‌ها در تحقیقات پیشین به چه میزان بوده است؟ پاسخ سؤال فوق محقق، طبق سؤال بالا که مؤلفه‌های مورد نظر را جمع‌آوری کرده و حال به بررسی تکرار مؤلفه‌ها می‌پردازد و فراوانی و درصد مؤلفه‌های مورد نظر را در جدول (۵) بیان می‌کند.

جدول ۵. تکرار مؤلفه‌های هویت ملی در تحقیقات پیشین

مؤلفه‌ها	مصادیق	فراوانی
باور مذهبی	عفت و پاکدامنی و حجاب	۲ (۴/۶۵۱)
هنجار ملی	میهمان‌نوازی	۳ (۶/۹۷۶)
میراث فرهنگی، سنت و ریشه‌های تاریخی	هنرهای سنتی (فرش ایرانی و مینیاتور ایرانی)، هنر دستی، اختراعات، اکتشافات، آداب و رسوم، میراث گذشتگان، اعیاد ملی و جشن، تحولات تاریخی، تاریخ و فرهنگ.	۹ (۲۰/۹۳)
اسطوره ملی	مثل رستم، ابومسلم خراسانی و امیرکبیر، آرش کمانگیر.	۴ (۹/۳۰۲)
جغرافیای ایران	مرز و بوم، مرزهای گوناگون کشور مشتمل بر سرزمین	۳ (۶/۹۷۶)
ادبیات ملی	بعد زبانی و ادبی، حکایات، روایات، ضرب‌المثل‌ها، داستان‌های ملی پرچم و سرود ملی، قانون اساسی	۶ (۱۳/۹۷)
مشترکات ملی، نماد ملی، سرزمین، احساس تعلق	قانون اساسی، سرود ملی، پرچم ملی، دفاع از وطن، غرور ملی، ایثار در راه وطن، افتخار ملی، ایران، ملت، سرزمین، نماد ملی، اعتقاد، وطن	۱۰ (۲۳/۲۵)
قومیت	نژاد، قوم، ایل، تبار، کلیه اقوام ایرانیان، طایفه	۴ (۹/۳۰۲)

۳-۲-۳. سؤال سوم پژوهش

مؤلفه‌های مشترک استخراج شده مربوط به هویت ملی، در کتب ادبیات فارسی دوره متوسطه اول با استفاده از روش شانون چگونه بوده است؟

جهت پاسخ به سؤال مورد نظر، محقق طبق شناسایی مؤلفه‌های مورد نظر، مؤلفه‌های مشترک برای هویت ملی را استخراج کرد و بدین منظور برای هویت ملی به پنج مؤلفه توجه دارد:

(۱) ادبیات ملی؛ (۲) اسطوره ملی؛ (۳) میراث فرهنگی؛ (۴) مشترکات ملی و (۵) قومیت.

محقق این مؤلفه‌ها را بر حسب واحدهای تحلیل (مضمون، لغات، تصاویر) در کل کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول بررسی کرد. سپس به گرفتن فراوانی مؤلفه‌های مورد نظر، بار اطلاعاتی مؤلفه‌ها ضریب اهمیت مؤلفه‌ها را با استفاده از روش آنتروپی بدست آورد. اطلاعات مورد نظر در جداول (۶-۲۰) آمده است.

جدول ۶. داده‌های بهنجار شده برای مقوله‌های تحقیق در لغات کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

مقوله عنوان کتاب	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
فارسی هفتم	۰/۴۲۸ Ln = 0.8486	۰/۴۲۲ Ln = 0.839	۰/۱۲۸ Ln = 2.055	۰/۳۶۹ Ln = 0.996	۰/۱ Ln = 3.2
فارسی هشتم	۰/۲۱۰ Ln = 1.56	۰/۳۲۹ Ln = 1.11	۰/۴۴۸ Ln = 0.802	۰/۳۷۴ Ln = 1.058	۰/۳ Ln = 1.203
فارسی نهم	۰/۴۳۶ Ln = 1.8301	۰/۲۳۷ Ln = 1.439	۰/۴۲۳ Ln = 0.860	۰/۲۸۲ Ln = 1.265	۰/۶ Ln = 0/51

جدول ۷. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۳۰۵	۰/۳۲۹	۰/۲۲۹	۰/۳۳۴	۰/۲۰۹۳
ضریب اهمیت	۰/۲۲۹	۰/۲۲۸	۰/۱۶۵	۰/۲۳۱	۰/۱۴۵

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله ادبیات ملی و کمترین اهمیت به مقوله قومیت در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم شده است.

نمودار ۱. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

جدول ۸. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۲۹۸	۰/۳۳۲	۰/۳۲۶	۰/۳۶۴	۰/۳۲۸
ضریب اهمیت	۰/۱۸۰	۰/۲۰۱	۰/۱۹۷	۰/۲۲۰	۰/۱۹۸

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله مشترکات ملی و کمترین اهمیت به مقوله ادبیات ملی در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم شده است.

نمودار ۲. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

جدول ۹. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۲۹	۰/۳۱۰	۰/۳۳۱	۰/۳۲۴	۰/۲۷۸
ضریب اهمیت	۰/۲۰۹	۰/۱۹۷	۰/۲۱۰	۰/۲۰۶	۰/۱۷۸

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله میراث فرهنگی و کمترین اهمیت به مقوله قومیت در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی نهم شده است.

نمودار ۳. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد لغات کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

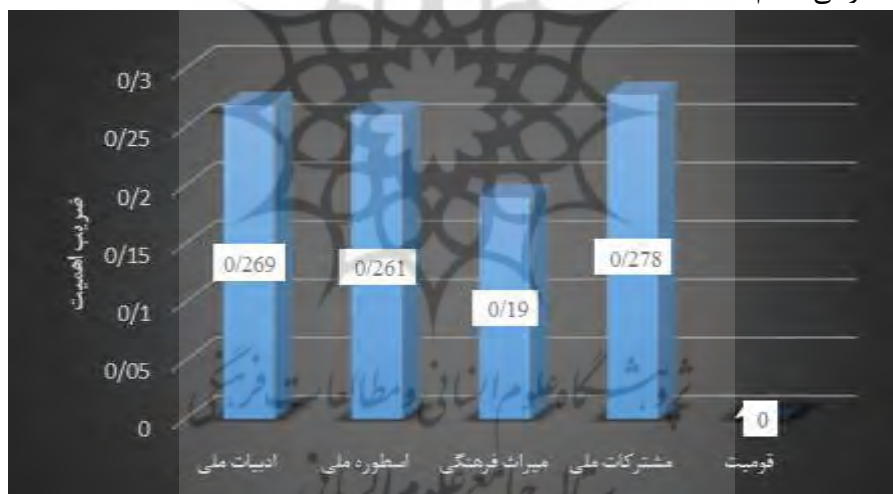
جدول ۱۰. داده‌های بهنجار شده برای مقوله‌های تحقیق در مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

عنوان کتاب / مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
فارسی هفتم	۰/۳۲۲ Ln = 1.13	۰/۴۷۹ Ln = 0.736	۰/۱۲۳ Ln = 0.209	۰/۴۰۱ Ln = 0.913	۰
فارسی هشتم	۰/۳۲۲ Ln = 1.13	۰/۲۰۸ Ln = 1.657	۰/۵۱۲ Ln = 0.6694	۰/۳۱۲ Ln = 1.164	۰/۴ Ln = 0.9162
فارسی نهم	۰/۳۵۴ Ln = 1.0384	۰/۳۱۲ Ln = 1.164	۰/۳۶۳ Ln = 1.013	۰/۲۸۵ Ln = 1.215	۰/۶ Ln = 0.5108

جدول ۱۱. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۳۰	۰/۳۲۰	۰/۲۳۳	۰/۳۴۲	۰
ضریب اهمیت	۰/۲۶۹	۰/۲۶۱	۰/۱۹۰	۰/۲۷۸	۰

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله مشترکات ملی و کمترین اهمیت به مقوله قومیت در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم شده است.

نمودار ۴. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

جدول ۱۲. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۳۰	۰/۲۹۷	۰/۳۱۱	۰/۲۸۳	۰/۳۳۳
ضریب اهمیت	۰/۲۲۳	۰/۲۰۰	۰/۲۰۹	۰/۱۹۰	۰/۱۸۰

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله ادبیات ملی و کمترین اهمیت به مقوله قومیت در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم شده است.

نمودار ۵. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

جدول ۱۳. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۳۴۵۱	۰/۳۳۰	۰/۳۳۴۶۲	۰/۳۲۵	۰/۲۸۳
ضریب اهمیت	۰/۲۰۸۲۸۷۶	۰/۲۰۵	۰/۲۰۸۳۵۶	۰/۲۰۲	۰/۱۷۶

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله میراث فرهنگی و کمترین اهمیت به مقوله قومیت در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی نهم شده است.

نمودار ۶. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد مضمون کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

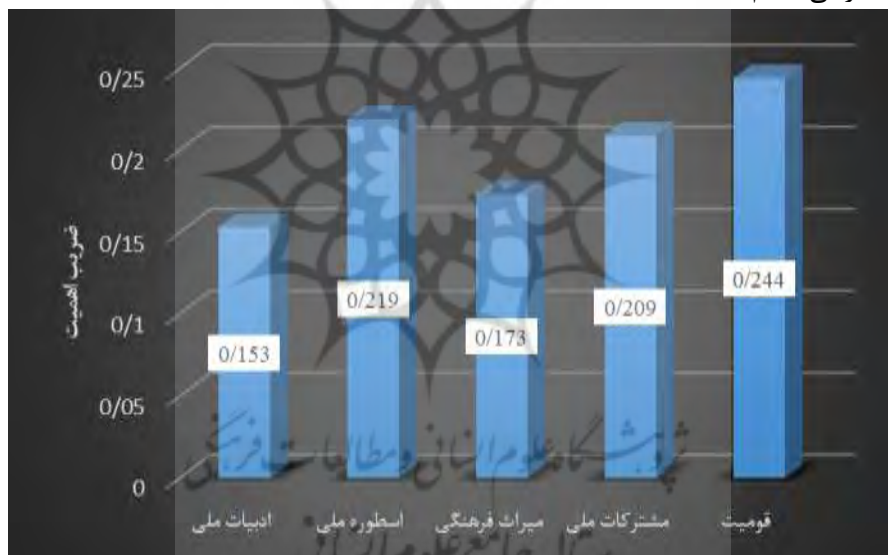
جدول ۱۴. داده‌های بهنجار شده برای مقوله‌های تحقیق در تصاویر کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول

مقوله عنوان کتاب	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
فارسی هفتم	۰/۱ Ln = 3.2	۰/۵۵ Ln = 0.5978	۰/۲۵ Ln = 2.079	۰/۵۸۳ Ln = 0.5395	۰/۴ Ln = 0.9162
فارسی هشتم	۰/۴ Ln = 0.91652	۰/۱۵ Ln = 1.897	۰/۳۴۳ Ln = 1.07	۰/۳۳۳ Ln = 1.966	۰/۴ Ln = 0.9162
فارسی نهم	۰/۵ Ln = 0.693	۰/۳ Ln = 1.203	۰/۳۱۲ Ln = 1.164	۰/۰۸۳ Ln = 2.488	۰/۲ Ln = 1.609

جدول ۱۵. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۲۰۹	۰/۲۹۹	۰/۲۲۶	۰/۲۸۶	۰/۳۳۳
ضریب اهمیت	۰/۱۵۳	۰/۲۱۹	۰/۱۷۳	۰/۲۰۹	۰/۲۴۴

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله قومیت و کمترین اهمیت به مقوله میراث فرهنگی در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم شده است.

نمودار ۷. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هفتم

جدول ۱۶. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۳۳	۰/۲۵۸	۰/۳۳۱	۰/۴۸۴	۰/۳۳۳
ضریب اهمیت	۰/۱۹۲	۰/۱۴۸	۰/۱۹۰	۰/۲۱۸	۰/۱۹۱

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله مشترکات ملی و کمترین اهمیت به مقوله اسطوره‌های ملی در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم شده است.

نمودار ۸. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی هشتم

جدول ۱۷. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

مقوله	ادبیات ملی	اسطوره ملی	میراث فرهنگی	مشترکات ملی	قومیت
بار اطلاعات	۰/۳۱۵	۰/۳۲۸	۰/۳۳۰	۰/۱۸۲	۰/۲۹۴
ضریب اهمیت	۰/۲۱۷	۰/۲۲۶	۰/۲۲۸	۰/۱۲۵	۰/۲۰۱

این جدول بیانگر آن است که بیشترین اهمیت به مقوله میراث فرهنگی و کمترین اهمیت به مقوله مشترکات ملی در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی نهم شده است.

نمودار ۹. ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها در واحد تصویر کتب زبان و ادبیات فارسی نهم

بحث و نتیجه گیری

در مجموع یافته‌های بدست آمده از پژوهش حاضر دلالت بر آن دارد که در کتب زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول به مؤلفه‌ها مربوط به هویت ملی در حد متعادلی توجه نشده است. به برخی بیشتر و به برخی کمتر توجه شده است.

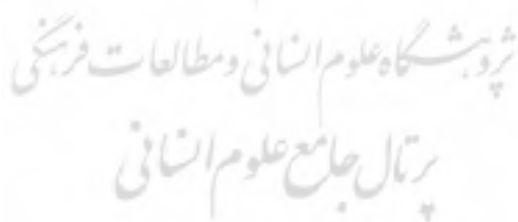
این نتیجه با یافته‌های محدود پژوهش‌های مشابه، صالحی عمران (۱۳۹۸) و شمشیری (۱۳۹۶) هم‌خوانی دارد. با توجه به این یافته‌ها، محتوای کتب مذکور نمی‌توانند نقش چندان مؤثری در شکل‌گیری و تحکیم اسطوره‌های هویت ملی که یکی از ابعاد مهم شخصیت سالم و رشد همه‌جانبه فردی و اجتماعی دانش‌آموزان دست ایفا نماید. پرداختن ابعاد هویت ملی، امری است که باید در تمامی کتب درسی مورد توجه قرار گیرد.

آموزش و پرورش کشور که با حضور میلیونی دانش‌آموزان در گستره خود، یکی از زیربنایی‌ترین نهادهای کشور را به خود اختصاص داده است، می‌بایست با نگاهی عمیق و سیستمی، به پرورش جوانان بپردازد. بنابراین لازم است با بازنگری در محتوای کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول بسترهای توجه به ابعاد متنوع هویت ملی و زمینه توجه به رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان را فراهم آورد. از این رو، دست‌اندرکاران آموزش و پرورش کشور باید دقت‌نظر و اعمال حساسیت بیش از پیش به تهیه و تنظیم محتوای کتب درسی به منظور ایجاد تغییر در دانش، نگرش و دانش دانش‌آموزان بپردازد تا این تغییرات در بلندمدت منجر به رفتارهای مطلوب آنان شده و بتواند در دانش‌آموزان اعتقادی را به وجود آورد تا هویت فردی و ملی خود را شناخته، بدان احساس دلبستگی و تعلق نموده و آن را پاس بدارند.

منابع و مأخذ

- آذر، عادل. (۱۳۹۵)، بسط و توسعه روش آنتروپی شانون برای پردازش داده‌ها در تحلیل محتوا. فصلنامه علمی پژوهشی علوم‌انسانی دانشگاه الزهراء (س)، سال ۱۱، شماره ۳۷، صص ۸-۱۱.
- بست، جان. (۱۳۸۹)، روش‌های تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری، ترجمه دکتر حسن پاشا شریفی، دکتر نرگس طالقانی (۱۳۹۲)، تهران: انتشارات رشد.
- حاجی خیاط، علیرضا. (۱۳۹۵)، تبیین ابعاد هویت، مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی مشهد، جلد چهارم، شماره اول، صص ۱۶۴-۱۶۷.
- رزاقی، علی. (۱۳۹۸)، جوانان و هویت ایرانی، تهران: انتشارات احرار.
- شمشیری، بابک. (۱۳۹۶)، بررسی میزان برخورداری کتب فارسی، تاریخ، اجتماعی از مؤلفه‌های هویت ملی در دوره راهنمایی. مطالعات برنامه درسی، سال دوم، شماره ۵، صص ۵۳-۵۶.
- صالحی عمران، ابراهیم و شکیباییان، طناز. (۱۳۹۸)، بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های هویت ملی در کتاب‌های درسی دوره آموزش ابتدایی. فصلنامه مطالعات ملی، سال هشتم، شماره ۱، صص ۲۷-۲۹.
- علیرضایی، مریم. (۱۳۹۶)، جایگاه هویت ملی و دینی در کتب درسی دوره متوسطه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بیرجند، دانشکده علوم انسانی.
- عیوضی، محمد رحیم. (۱۳۹۸)، جهانی شدن و هویت ملی، کتاب نقد، سال ششم، شماره ۲۵-۲۴، صص ۲۴-۳۰.
- لطف‌آبادی، حسین. (۱۳۹۷)، آموزش شهروندی ملی و جهانی همراه با تحکیم هویت و نظام ارزشی دانش‌آموزان. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، سال ۵، شماره ۱۷، صص ۱۰-۱۳.
- لطف‌آبادی، حسین. (۱۳۹۷)، روان‌شناسی رشد کاربردی نوجوانی و جوانی. تهران: انتشارات اسپید.
- لوکمان، توماس و پیتزل، برگ. (۲۰۱۸)، ساخت اجتماعی واقعیت، ترجمه فریبرز مجیدی (۱۳۹۹)، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

- مطهری، محمود. (۱۳۹۵)، هویت ملی از دیدگاه استاد مطهری. فصلنامه مطالعات ملی، سال پنجم، شماره ۲، صص ۲۳۶-۲۳۳.
- ملا صادقی، منیره. (۱۳۹۸)، نقش فعالیت های فرهنگی مدارس در شکل دهی هویت فرهنگی دانش آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، دانشکده علوم انسانی.
- Carnoy, M. & Rhoten, D. (2020). What do globalization mean for education? A comparative approach. *Comparative Education Review*
- Dubar, C. (2019). *Identity Construction in the 21st Century: A Sociological Perspective*. Paris: Armand Colin.
- Fereshteh, M. H. (2018). The U.S. and Japanese education: should they be compared? Paper presented at Lehigh University's conference on education and economics in technologically advancing countries. Bethlehem, P.A.
- Hekman, S. (2012). Identity Crises, In Shekman Feminism, Identity and Difference, Frank Cass.
- Howard, J. A. (2017). Social psychology of identities. *Annual Review of Sociology*, vol. 26, pp: 367 – 39.
- Keller, D. & Dror, I. (2016). Planning non-formal education curricula: the case of Israel. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, San Francisco.
- Miller, D. (2015). *Nationality and Nationalism*. Oxford: Clarendon Press.
- Poole, R. (2013). National Identity and citizenship. In *The Identities of Linda Martin Alco and Eduard Mendieta* (Eds). U.K. Black Wen publishing.

The role of Persian language and literature in determining and measuring the components of national identity

Mohammad khodadadi Giv

BS student in Educational Sciences, Farhangian University, Shahid Bahonar Campus Birjand, Birjand, Iran
(Corresponding Author)

Abstract

In the curriculum planning process, content selection is of particular importance. But such a choice must be accompanied by content analysis to identify its overt and covert messages. This is doubly important in the matter of national identity. The aim of this study was to analyze the content of Persian literature books from the perspective of national identity. For this purpose, using the content analysis method, the books of Persian literature of the first period, which were written in the year 400-99, have been studied and analyzed. For this purpose, Shannon entropy method has been used to obtain the significance coefficient of each research category. The main components of the research include national literature, national myth, cultural heritage, national commonalities and ethnicity, each of which has been examined by the unit of analysis: words, content, images. The results showed that the components of national literature, national commonalities, cultural heritage, ethnicity, national myths in the units of words, content and images have not been coordinated. So that in the vocabulary unit of Persian language and literature books, the components of national literature, national commonalities and cultural heritage have been considered and not much attention has been paid to the other two components of ethnicity and national myths. In the content unit of Persian literature books, the components of national commonalities, national literature and cultural heritage have been considered, while the other two components of ethnicity and national myths have not received much attention. In the picture unit of Persian literature textbooks in middle school, the components of ethnicity, national literature and cultural heritage have been considered and little attention has been paid to the other two components of national commonalities and myths. From this it can be concluded that perhaps none of the components is superior to the other. Or it may be that each year has a specific component in mind. Or the importance of being random. It seems that in these books and the units in question, this coordination is not significantly observed.

Keywords: Persian Language and Literature, National identity, content analysis, Shannon entropy.